

JAROSŁAW ORŁOWSKI

Piotrków Trybunalski

e-mail: jaroslaw@orlowski.info

Nowe stanowisko pochwiaka jedwabnikowego *Volvariella bombycina* (Schaeff.: Fr.) Singer w Piotrkowie Trybunalskim

Pochwiak jedwabnikowy *Volvariella bombycina* (Schaeff.: Fr.) Singer należy do klasy podstawczaków (Basidiomycetes), podklasy podstawczaków pieczarkopodobnych (Agaricomycetidae), rzędu pieczarkowców (Agaricales), rodziny droбноłuszczakowatych (Pluteaceae) (Wojewoda 2003). Jest saprotrofem rozkładającym drewno drzew liściastych, przede wszystkim klonów *Acer* spp., kasztanowców *Aesculus* spp., buków *Fagus* spp., jesionów *Fraxinus* spp., orzecha włoskiego *Juglans regia*, topól *Populus* spp., dębów *Quercus* spp., robinii akacjowej *Robinia pseudacacia*, wierzb *Salix* spp., brzoź *Betula* spp., wiązów *Ulmus* spp. i lip *Tilia* spp. (Kreisel 1987, Skirgiełło 1999, Wojewoda 2003). Jego owocniki wyrastają zazwyczaj w szczelinach pni żywych drzew, lecz także na produktach z drewna, również wewnątrz budynków (Boekhout 1990). W Polsce znajdowany bywa najczęściej w pęknięciach pni lub w wilgotnych dziuplach (Skirgiełło 1999). Owocniki ukazują się od kwietnia do listopada. Jest szeroko rozpowszechniony w klimacie regionu umiarkowanego i tropikalnego, rośnie w Europie, Ameryce Północnej, Azji i w północnej Afryce (Boekhout 1990, Breitenbach, Kränzlin 1995).

Cechy makroskopowe pozwalają na łatwą identyfikację gatunku. Mięsisty, jajowaty do płasko-wypukłego kapelusz (od 5 do 20 cm średnicy), z niewielkim, centralnym garbkiem na wierzchołku, u młodych owocników jest biały, w trakcie rozwoju ciemnieje poprzez kremowy do żółto-brązowego na szczy-

cie. Powierzchnia pokryta jest obfitymi i gęstymi, drobnymi, jedwabistymi łuseczkami o podobnym kolorze. Początkowo białe, gęste, wolne blaszki, z wiekiem przybierają odcień różowy do łososiowego od dojrzewających zarodników. Cylindryczny, biały trzon, nieco zgrubiały u podstawy i nieznacznie cieńszy u szczytu ($6-20 \times 0,7-2,5$ cm), ma nieznacznie bruzdowaną lub gładką, nieco omszoną w górnej części, powierzchnię. Młody owocnik okryty jest grubą, błoniastą osłoną całkowitą, która pęka w trakcie jego rozwoju i tworzy u podstawy trzonu wąską, workowatą, luźną pochwę, osiagającą długość 3–12 cm, dochodzącą czasem niemal do połowy wysokości trzonu. Białe, delikatny miąższ charakteryzuje się przeważnie miłym smakiem i nieznacznym zapachem rzodkwi (Boekhout 1990, Skirgiełło 1999).

Pod względem cech mikroskopowych, z powodu bardzo długich, nieseptowanych strzępek w skórze kapelusza, gatunek ten wydaje się wyróżniać spośród rodzaju *Volvariella* (Boekhout 1990). Cecha ta odróżnia go od – nieco podobnego makroskopowo – pochwiaka błękitnawego *Volvariella caesiointacta*, rosnącego także na drewnie liściastym, który posiada septowane strzępki w skórze kapelusza i wytwarza owocniki mniejszych rozmiarów (Skirgiełło 1999).

W skali Europy gatunek uważany jest za powszechny, lecz rozproszony, o stosunkowo małym stopniu zagrożenia (Ing 1993). Jest gatunkiem jadalnym, ale wykorzystywanym tylko w niektórych krajach (Rammeloo, Walley 1993, Skirgiełło 1999). W Polsce do ubiegłego roku posiadał kategorię I – o nieokreślonym zagrożeniu (Wojewoda, Ławrynowicz 1992), obecnie zmienioną na R – rzadki (Wojewoda, Ławrynowicz 2006). W Górach Świętokrzyskich uważany jest za rzadki (Łuszczynski 2002). Znanych jest ponad 40 stanowisk *Volvariella bombycina* z całej Polski (Wojewoda 2003). Stanowisko najbliższe odkrytemu przeze mnie znalazł 17.07.2005 r. Jacek Kalisiak w Łodzi (Kujawa 2005) – w centrum miasta, w pobliżu cmentarza przy ul. Ogrodowej, w szczelinie martwicy pnia klonu rosły dwa owocniki oraz resztki kilku owocników.

Nowe stanowisko w Piotrkowie Trybunalskim również znajduje się w centrum miasta (ul. Słowackiego, koło nieruchomości nr 70a; kwadrat ATPOL EE-11). Jest to pierwsze stano-

Ryc. 1. Owocnik pochwiaka jedwabnikowego znaleziony 15.VII 2005 r. w Piotrkowie Trybunalskim (fot. J. Orłowski).

Fig. 1. Fruiting body of *Volvariella bombycina* found in Piotrków Trybunalski on 15 July 2005 (photo by J. Orłowski).

wisko pochwiaka jedwabnikowego na Równinie Piotrkowskiej (Kondracki 2002). W 2005 r. (15.07.2005) jeden dojrzały owocnik rósł tam na ranie klonu pospolitego *Acer platanoides* L., powstałej po odcięciu gałęzi, na wysokości ok. 2 m (ryc. 1). Rana znajdowała się po zachodniej stronie pnia. Owocnik nie został pozyskany ze względu na rzadkość występowania. W następnym roku (15.08.2006) zaobserwowałem w tym samym miejscu dwa owocniki – jeden martwy i jeden młody, w fazie „jaja”. Stanowisko udokumentowano fotograficznie.

Częste występowanie pochwiaka jedwabistego w centrach miast (Wojewoda 2003, Kujawa 2005) nie wywołuje obaw o jego zagrożenie i wskazuje na jego odporność wobec miejskich zanieczyszczeń. Można mieć nadzieję, że gatunek ten będzie się dalej rozpowszechniał w polskich aglomeracjach i z czasem uznany zostanie za częsty i niezagrożony.

SUMMARY

Orłowski J. New locality of *Volvariella bombycina* (Schaeff.: Fr.) Singer in Piotrków Trybunalski (Central Poland).

Chrońmy Przyrodę Ojczystą **64** (1): 58–62, 2008.

Volvariella bombycina was reported from about 40 sites in Poland and currently is regarded as rare according to the Polish Red List of macrofungi. The new locality was found in the town centre of Piotrków Trybunalski in July 2005. Single basidiocarp of *V. bombycina* developed on *Acer platanoides*. The presence of *V. bombycina* at the same site was confirmed in August 2006.

PIŚMIENNICTWO

- Boekhout T. 1990. *Volvariella*. W: Bas C., Kuyper T.W., Noordeloos M.E., Vellinga E.C. (red.). Flora Agaricina Neerlandica. Vol. 2. A.A. Balkema. Rotterdam: 56–64.
- Breitenbach J., Kränzlin F. 1995. Fungi of Switzerland. Vol. 4. Agarics 2nd part. Edition Mykologia, Lucerne. Switzerland: 134.

- Ing B. 1993. Towards a Red List of Endangered European Macrofungi. W: Pegler D.N., Boddy L., Ing B., Kirk P.M. (red.). Fungi of Europe. Investigation, Recording and Conservation. Royal Botanic Garden, Kew: 231–237.
- Kondracki J. 2002. Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa.
- Kreisel H. 1987. Pilzflora der Deutschen Demokratischen Republik. Basidiomycetes (Gallert-, Hut- und Bauchpilze). G. Fischer Verlag. Jena: 248.
- Kujawa A. 2005. „Rejestr gatunków grzybów chronionych i zagrożonych” – nowa forma gromadzenia danych mikologicznych pochodzących od amatorów. Podsumowanie roku 2005. Przegl. Przyr. 16, 3–4: 17–52.
- Łuszczynski J. 2002. Preliminary red list of Basidiomycetes in the Góry Świętokrzyskie Mts (Poland). Polish Bot. Studies 47 (2): 183–194.
- Rammeloo J., Walley R. 1993. The edible fungi of Africa south of the Sahara: a literature survey. Scripta Botanica Belgica 5: 1–62.
- Skirgiełło A. 1999. Flora Polski – Grzyby, t. XXVII – podstawczaki, łuszkowcowate. Inst. Bot. im. W. Szafera PAN, Kraków.
- Wojewoda W. 2003. Checklist of Polish larger Basidiomycetes. W: Mirek Z. (red.). Biodiversity of Poland. W. Szafer Inst. Bot., Polish Academy of Sciences, Kraków.
- Wojewoda W., Ławrynowicz M. 1992. Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce. W: Zakrzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z. (red.). Lista roślin zagrożonych w Polsce. Inst. Bot. im. W. Szafera PAN, Kraków: 27–56.
- Wojewoda W., Ławrynowicz M. 2006. Red list of the macrofungi in Poland. W: Mirek Z., Zakrzycki K., Wojewoda W., Szelać Z. (red.). Red list of plants and fungi in Poland. W. Szafer Inst. Bot., Polish Academy of Sciences, Kraków: 53–70.